
1 SELEKCIJA U RUKOMETU

Povećani fizički i psihički naponi koji se susreću u savremenom rukometu iziskuju znatno ozbiljniji pristup organizaciji rada u svakom rukometnom klubu. Izbor igrača za igru kakva je rukomet predstavlja vrlo ozbiljan i složen proces. Međutim, u praksi, selekcija mladih za rukomet kod nas se ne sprovodi uvek sistematski i dovoljno stručno, već spontano, stihijno i kampanjski. Briga oko ovog značajnog problema prepuštena je trenerima koji često nemaju ni dovoljnog znanja i iskustva u ovom poslu. To su, po pravilu, početnici, koji svoj deo ovih obaveza obavljaju na način kako su to radili njihovi treneri.

Sam naziv *selekcija* pozajmljen je od prirodnih nauka. Pod pojmom selekcija u sportu, u ovom slučaju u rukometu, treba shvatiti "*Organizovan, sistematski, neprekidan i dugotrajan proces pomoću kojeg odabiramo, usmeravamo i usavršavamo potencijalnog sportistu u određenoj sportskoj grani*".

Procesom selekcije obuhvaćena su najrazličitija obeležja i najrazličitije dimenzije u procenjivanju i vrednovanju budućeg rukometaša. To su genetičke, morfološke, funkcionalne, motoričke, psihološke i sociološke dimenzije. Imajući ovo u vidu jasno je da je za uspešno vođenje i realizaciju selekcije neophodan multidisciplinarni pristup. Takođe je potrebno sprovesti niz organizaciono-tehničkih zadataka uz učešće visoko stručne i specijalizovane ekipe.

Timski rad je danas jedan od bitnih preduslova za uspešnu realizaciju selekcije. Nosilac i pokretač svih aktivnosti u timu koji realizuje selekciju je, svakako, trener.

"Budući da selekcija predstavlja temelj i prvu kariku u kvalifikovanom stručnom radu, te da ona uključuje mnoge aspekte (psihološki, pedagoški, etnički) koji prevazilaze vrednost takmiarskih ciljeva, stručnost trenera podleže naročito strogim merilima vrednovanja. U tom pogledu najmlađe kategorije sportista trebalo bi da imaju i najkvalifikovanije selektore i učitelje. U nas se zapaža upravo suprotan trend: selektori koji su se visoko afirmirali u svom radu sa najmlađim kategorijama, po pravilu, nastavljaju svoj rad sa renomiranim seniorskim selekcijama, jer se ovaj angažman (neopravdano) više vrednuje".¹

U poslednje tri decenije dolazi do intenzivne povezanosti sporta i nauke. Značajan, ali još nedovoljan, udeo u pripremama i praćenju sportista, pa i u selekciji, ima fiziologija sporta, sportska medicina, psihologija i sociologija sporta. Iskustvo trenera ima upotrebnu vrednost samo uz posedovanje potrebnog stručnog obrazovanja i znanja iz oblasti interdisciplinarnih nauka.

Imajući u vidu složenost i obimnost selekcije, raznovrsnu skalu problema koji traže kvalifikovan i kvalitetan pristup, imperativno se nameće institucija timskog rada (kolektivnog) rada, u kome je

¹ V. Paronosić, S. Savić: Selekcija u sportu

potrebna izvanredna saradnja i koordinacija. Seriozan i sveobuhvatan pristup članova selektorskog tima omogućuje da se postavljeni zadaci osvetle i objektivno sagledaju, imajući u vidu sve aspekte pravilnog selekcionog postupka.

Uspešna selekcija je moguća samo ako se reše vrlo stručni i vrlo obimni zadaci. Potrebno je stručno prikupljanje informacija o ispitivanim kandidatima, što nameće poznavanje najboljih i najsigurnijih naučnih metoda za otkrivanje i objektiviziranje dobijenih informacija. Selektorski tim je obavezan da utvrđene osobine i sposobnosti posmatra u kontekstu međuzavisnosti sa ostalim faktorima, da prognozira (objektivno) razvoj utvrđenih osobina i sposobnosti svakog kandidata, kao i da predvidi njihov maksimalni domet pod uticajem sportske aktivnosti (treninga i takmičenja).

U savremenom rukometu uglavnom se koriste dve varijante selekcije, koje se međusobno značajno razlikuju i po načinu organizacije i po faktorima koji su relevantni pri izboru budućih rukometaša. To su *spontana i organizovana selekcija*.

Spontani oblik selekcije je istorijski stariji i znatno prisutniji u našem rukometu. Na ovaj način u svim sredinama u vreme formiranja prvih ekipa praktično je obavljena ta selekcija jer se, obično, za igru rukometa opredeljuje jedna generacija ili grupa učenika iz jedne sredine. Značajnu ulogu u ovome ima sam profesor fizičkog vaspitanja, koji, obično, svoju veliku ljubav prema rukometu prenosi na svoje učenike. Ovim postupkom u izboru budućih rukometaša dešava se da se pojedinci, bez obzira što nemaju dovoljno talenta, aktivno i više godina bave ovim sportom. Ovakav način selektiranja igrača i formiranja rukometnog tima možemo nazvati *spontano-kolektivnom selekcijom*.

Spontana selekcija angažuje mali broj stručnih ljudi, obično samo trenera. Trener - selektor uvidom u igru pojedinih školskih ekipa i nižerazrednih timova registruje talente, koje kasnije priključuje svome timu.

Nešto kvalitetniji oblik spontane selekcije susrećemo u slučajevima kada nastavnik fizičkog vaspitanja daje određene informacije treneru - selektoru o deci koju prati i koja se obuhvataju selekcijom.

U spontanim varijantama selekcije susrećemo mnoge slabosti i nedostatke, pre svega jednoličnost i površnost u procenjivanju. Osnovni nedostatak ovog oblika selekcije je, pored mogućnosti neuočavanja svih talenata, što je selektor pasivan, pošto prethodno ne obavlja nikakav trenažni proces. Pošto je u odlučivanju osnovni kriterijum ono što je "igrač" pokazao na terenu, dešava se da procena bude vrlo subjektivnog karaktera. Ne postoje usvojeni i od svih prihvaćeni kriterijumi, normativi i instrumenti pri proceni sposobnosti budućih rukometaša, pa svaki trener (selektor) ima svoje kriterijume. Koristeći ove oblike selekcije dešava se da se selektor opredeli i za takav "talenat" koji kasnije postaje prosečan igrač, pa tako višegodišnji trud igrača i trenera nema nikakvog efekta. Promašaji ovakve prirode imaju elemente nehumanog čina, pošto se, u većini slučajeva, razočarava sportista, pa i njegov trener.

Selekcija spontanom načinom će, i pored nesumnjivih nedostataka, i dalje biti prisutna i korišćena, i nju će koristiti i selektori u rukometu. Uvek će biti takvih slučajeva da izuzetan talenat bude otkriven kasno, tako da "preskoči" pionirsku i omladinsku školu rukometa. Ovakav način selektiranja više

je prisutan u manjm mestima, gde rukomet nije značajno popularan i gde ima manji broj dece, odnosno učenika.

1.1.1 Organizovana i sistematska selekcija

Ovaj oblik selekcije predstavlja najsloženiji, najpotpuniji, najobjektivniji i najstručniji način regrutovanja mladih za rukomet. Suština organizovane selekcije je u tome da se sistematski i planski traže, a ne samo da se otkrivaju talenti. Ona zahteva, između ostalog, da u vreme selekcije kandidate podvrgnemo sistematskom stručnom radu. Formiraju se tzv. pripremne grupe u okviru rada rukometnih sekcija u školi ili klubu. Na taj način se umanjuje mogućnost pojave većih grešaka pri izboru.

Program rada pripremnih grupa treba, pre ostalog, da bude sastavljen od aktivnosti kroz koje se uče i osnovni elementi tehnike rukometne igre. Ima trenera koji nastoje da nametnu svoj sistem rada, da podignu opštu i specijalnu fizičku pripremu kandidata, što smatramo da je pogrešno i ima puno razloga što to ne treba činiti.

Sistematska selekcija ima dva oblika: *Selekcija akcijom i selekcija nakon organizovanog rada sa decom (procesom)*. U prvom slučaju radi se o kratkotrajnom (transverzalnem) pristupu, kada selektorski tim za nekoliko dana prikupi potrebne informacije na osnovu kojih donosi potrebne odluke. U ovom slučaju cilj je da postupku odabira bude podvrgnut veliki broj dece, a izbor obuhvati one koji u tom trenutku najviše pokažu. Provera sposobnosti vrši se, po pravilu, korišćenjem malog broja testova, koji se često iz određenih organizacionih i drugih razloga modifikuju i improvizuju, čime se gubi potrebna objektivnost, specifičnost, merljivost i osetljivost.

Slabost ovakve selekcije ogleda se u tome što se nivo sposobnosti meri u jednom trenutku, u momentu testiranja. To znači da u selekcionisanu grupu ulaze oni koji su u tom trenutku pokazali najbolje rezultate, a eliminišu se i oni koji tada nisu bili u stanju, iz bilo kojih razloga, da iskažu sve svoje potencijale. Ovakav vid selekcije se može sresti i kod uglednijih klubova, koji smatraju da se na taj način štedi vreme. Međutim, u sportskoj selekciji treba da važi pravilo *da je ekonomičnije uvrstiti u selekciju i deset kandidata koji "ne obećavaju", nego greškom eliminisati jednog talentovanog*.

Selekcija kao proces ima dugotrajniji i sistematičniji pristup. Težište rada se usmerava u pravcu sigurnijeg i objektivnijeg prognoziranja rezultata nakon primene određenog programa.

Pripremna grupa biva podvrgnuta sistematskom trenažnom procesu u trajanju 15-18 meseci, što obezbeđuje dovoljno objektivnu i realnu procenu o sposobnostima svakog kandidata za rukomet. Posle toga pristupa se svrstavanju u različite sposobnosne grupe (kategorije). Oni koji ne ispunjavaju potrebne preduslove i ne pripadaju grupi talenata za rukomet na korektan i human način bivaju usmeravani ka nekom drugom sportu.

Ovakav rad (u pripremnim grupama) selekcionom timu pruža veće mogućnosti kontinuiranog i objektivnog praćenja napredovanja polaznika u svim elementima koji su bitni za rukometni sport. Pored praćenja fizičkog razvoja, moguće je uspešno pratiti i funkcionalni razvoj, kao i razvoj opštih i specijalnih

sposobnosti polaznika. S obzirom da se tada radi na usvajanju elemenata tehnike, to je moguće posebno pratiti sposobnosti i brzinu usvajanja novih motoričkih navika, bitnih za rukomet.

Nakon ovakvog rada treba da usledi definitivna selekcija. Ukoliko se celokupni proces selekcije bude pratio potrebnom evidencijom, moguće je primetiti da ima kandidata koji u prvoj proceni i provereni nisu odavali utisak sposobnih, a nakon obavljenog rada u pripreмноj grupi postaju ozbiljniji kandidati za buduće rukometaše. Dešava se, takođe, da kandidat koji je u početku odavao utisak da je talenat kasnije stagnira i zaostaje iza svojih vršnjaka.

Za ovaj metod selekcije može se zaključiti sledeće:

- Do sada je pokazao najbolje i najobjektivnije rezultate,
- Zahteva angažovanje većeg broja kvalifikovanih ljudi, i - vremenski najduže traje,
- Neophodno je imati potreban broj mernih instrumenata za procenu fizičkih, tehničko – taktičkih, funkcionalnih, psiholoških i socioloških sposobnosti kandidata,
- Potrebno je usvojiti norme i kriterijume na osnovu kojih vršimo odabir i eliminaciju.

1.1.2 Definisanje idealnog predstavnika

Metodološki problemi savremene selekcije u rukometu su različiti i brojni. Međutim, polazište u svakoj selekciji treba da bude tipični predstavnik, "model šampiona", kako to neki stručnjaci kažu. Definirati "model šampiona" znači odrediti krajnje osobine koje treba da poseduje rukometaš koji nam je potreban. Analizirajući i upoređujući osobine selektiranih kandidata sa ustanovljenim modelom, vrši se razvrstavanje i kategorizacija, zavisno od toga koliko su blizu ili daleko od ustanovljenog modela. Na osnovu ovoga se nameće zaključak da je "model šampiona" neka vrsta norme koju treba zadovoljiti.

Potrebno je istaći da model ne može da bude isti za sve sredine i u svim prilikama. Model reprezentativca se znatno razlikuje od modela koji određuje trener nižerazrednog kluba. Model ustanovljen u jednoj sredini nije dobar za drugu. Kvalitet "modela" kao i obim zahteva, pored ostalog, zavise i od veličine uzorka iz kojega se vrši izbor rukometaša. Mesto sa malim brojem škola i đaka ne može da ima veliku populaciju, pa samim tim nije moguće izvršiti izbor prema kriterijumima koji se mogu primenjivati u nekom velikom gradu, klubu saveznog ranga ili reprezentaciji.

ZADATAK

ODGOVORI NA PITANJA!

Odgovore na postavljena pitanja poslati predmetnom nastavniku na sledeću e-mail adresu: sasarukomet@gmail.com

- 1. Šta se podrazumeva pod pojmom selekcija u sportu?**
- 2. Koje varijante selekcije se koriste u rukometu?**
- 3. Koje su slabosti selekcije akcijom?**